

RYAN HOLIDAY

BESTSELLEROVÝ AUTOR KNÍH
PREKÁŽKA JE CESTA A EGO JE NEPRIATEL'

DOBRÝM OTCOM KAŽDÝ DEŇ

366 MEDITÁCIÍ
O RODIČOVSTVE,
LÁSKE A VÝCHOVE
SKVELÝCH
DETÍ

RYAN HOLIDAY

DOBRÝM
OTCOM
KAŽDÝ DEŇ

366 MEDITACÍ
O RODIČOVSTVE,
LÁSKE A VÝCHOVE
SKVELÝCH DETÍ

eastone BOOKS

THE DAILY DAD

Copyright © 2023 by Ryan Holiday

All rights reserved including the right of reproduction in whole or in part in any form.

This edition published by arrangement with Portfolio, an imprint of Penguin Publishing Group, a division of Penguin Random House LLC.

Slovak edition © 2024 by Eastone Group, a.s.

Z anglického originálu *The Daily Dad* vydaného vydavateľstvom

Penguin Random House preložila Alica Činčárová.

V roku 2024 vydalo vydavateľstvo Eastone Books, Bratislava.

www.eastonebooks.com

Translation © 2024 Mgr. Alica Činčárová

Jazykové úpravy: Mgr. Silvia Bálintová

Layout: Studio Eastone

Tlač: Finidr, s.r.o.

Všetky práva vyhradené.

Okrem použitia ukážok pre účely recenzie a kritiky žiadna časť tejto knihy nesmie byť reprodukováaná ani šírená v akejkoľvek forme alebo akýmkoľvek prostriedkami bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8109-769-0

Najprv si povedz, kým by si chcel byť, a potom pre to urob, čo treba.

— *Epiktétos*

„Zo všetkých ľudí len tí, ktorí si nájdú čas na filozofiu, žijú slobodne a naplno. Nestačí im iba bdieť nad vlastnými dňami, pridávajú k nim aj ostatné veky. Úroda minulosti sa pridáva do ich sýpky. Iba nevďačník by nevidel, že títo veľkí architekti ctihodných myšlienok sa narodili kvôli nám a vytvorili pre nás spôsob života.“

— SENECA

* * *

OBSAH

ÚVOD	1
JANUÁR	6
UČIŤ PRÍKLADOM (O JEDINEJ FUNGUJÚCEJ METÓDE)	
FEBRUÁR	40
MILOVAŤ BEZPODMIENEČNE (O TOM JEDINOM, ČO DETI NAOZAJ CHCÚ)	
MAREC	72
RODINA NA PRVOM MIESTE (PRÁCA, RODINA, SVET: VYBERTE SI DVE)	
APRÍL	106
OVLÁDNUŤ SVOJE EMÓCIE (O TRPEZLIVOSTI A SEBAKONTROLE)	
MÁJ	138
CHARAKTER JE OSUD (O SPRÁVNOSTI A NESPRÁVNOSTI)	
JÚN	172
NEZANEDBÁVAŤ SA (O TOM, AKO SA STARÁŤ O SEBA)	

JÚL	204
POMÔČŤ IM STAŤ SA TÝMI, KÝM SÚ (O VÝCHOVE A OBJAVOVANÍ)	
AUGUST	238
VŽDY IM FANDIŤ (O NAJÚŽASNEJŠOM DARE, AKÝ DEŤOM DOKÁŽETE DAŤ)	
SEPTEMBER	272
VYCHOVAŤ ČITATEĽA (O UČENÍ SA A ZVEDAVOSTI)	
OKTÓBER	304
ZÁPASIŤ A ZNOVA SA POSTAVIŤ NA NOHY (O POSILNENÍ ICH ODOLNOSTI)	
NOVEMBER	338
VĎAČNOSŤ A BUDOVANIE VZŤAHOVÝCH VÄZIEB (O VĎAČNOSTI A SPOJENÍ)	
DECEMBER	370
ČAS LETÍ (O TOM, ČO SA DÁ UROBIŤ HNEĎ TERAZ)	
Máte záujem o ďalšie nadčasové rady pre rodičov?	404

ÚVOD

Veľa ľudí má deti. Málo ľudí je však rodičmi.

Mohlo by sa zdať, že dieťa z vás robí matku alebo otca, ale všetci vieme, že to tak nie je. Je veľa ľudí, ktorí odprevádzajú svoje deti do školy, kupujú im oblečenie, krmia ich, poskytujú im teplú posteľ..., ale v skutočnosti nie sú rodičmi. Správajú sa skôr ako zákonní opatrovníci, ktorí odškrtávajú políčka v zozname povinností, aby prežili deň... a prvých osemnásť rokov.

To nie je rodičovstvo. *To je minimum.*

Je ale smutné, že niektorým sa nepodarí ani toto. Zrejme si myslia, že ich povinnosti sa končia počatím alebo narodením dieťaťa, alebo dňom podpísania rozvodových papierov.

Rozmnožovanie je biologické. Rodičovstvo je psychologické. Je to rozhodnutie. Vedomá voľba. Závazok – záväzok skutočne zmeniť to, kým ste a aké by mali byť vaše priority v prospech a pre dobro vašich detí. Závazok obetovať sa, slúžiť, skutočne pracovať, prijímať náročné rozhodnutia, *milovať*, nielen *mať*.

Byť rodičom je voľba urobiť zo svojich detí ak nie stredobod svojho života, tak jeho *ústrednú časť*. Je nutné prijať skutočnosť, že príchod týchto malých ľudí na svet úplne zmenil to, kým ste, čo si ceníte a aké sú vaše povinnosti.

Človek sa svojim deťom venuje zväčša dosť na to, aby sa nestal predmetom záujmu úradu na ochranu detí... alebo aby sa vyhol zdvihnutému obočiu susedov. Rodič sa zaväzuje dodržiavať súbor nadčasových zásad, ktoré môžu pôsobiť ako kliše, ale v praxi sú dostatočne vzácne na to, aby si ich niekto všimol, keď podľa nich skutočne žije. Veď to poznáte: *dať rodinu na prvé miesto, milovať bezpodmienečne, byť prítomný, pomôcť deťom, aby sa stali tými, kým majú byť, ísť príkladom, nebrať nič ako samozrejmosť, žiť s vďačnosťou*.

Abý bolo jasné: toto je moderná voľba. Nebudem preháňať, ak poviem, že ešte pred niekoľkými generáciami bolo udržanie detí pri živote všetko, čo

sa od rodičov očakávalo. Dieťa sa považovalo za budúci majetok, ktorý začínal ako príťaž, za ďalšie ruky, ktoré budú neskôr pomáhať obrábať pôdu na rodinnej farme, alebo za svaly, ktoré sa časom môžu postaviť k linke v miestnej továrni a poberať mzdu, ktorá bude pomáhať rodine vyžiť.

Dokonca aj prvé roky dvadsiateho storočia boli pre deti ešte stále sériou prekážok definovaných smrteľnosťou a nemohúcnosťou. Ak to všetky vaše deti zvládli, bol to skutočný zázrak. Že ste mali povinnosť sa o ne citovo postarať? Milovať ich bezpodmienečne? Prosím vás, kto mal na to čas? Alebo schopnosti?

Traduje sa príbeh o Winstonovi Churchillovi, ktorého vychovávali dvaja do seba zahľadení a zaneprázdnení aristokratickí rodičia, produkty viktoriánskeho Anglicka, a ktorý sám v žiadnom prípade nebol dokonalým otcom. Jedného večera, keď sa počas školských prázdnin dlho do noci rozprával so svojim synom Randolphom, Churchill povedal: „Vieš, môj drahý chlapec,“ povedal s akýmsi zvláštnym pobavením, „myslím si, že som s tebou počas týchto prázdnin hovoril viac ako môj otec so mnou za celý život.“ Nielenže to nebolo preháňanie, ale ani zďaleka to nebolo nezvyčajné – ešte mnoho rokov to bolo medzi rodičmi a deťmi úplne bežné. Možno sa to vzťahuje aj na vás a vaše vlastné detstvo.

Aké je to smutné! Nielen pre deti, ale aj pre rodičov.

Po celé generácie boli rodičia – najmä otcovia – ochudobnení o to najpodnetnejšie a najkrajšie na svete: byť súčasťou života svojich detí. Milovať ich nielen všeobecne, ale aktívne, každý deň. Odvrátenou stranou patriarchálnej kultúry, ktorá zaťažovala ženy všetkými domácimi prácami, boli príliš nízke očakávania od mužov v domácnosti a pri výchove detí. Milovať a byť milovaný? Chápať a byť chápaný? To mužov nikto neučil. Nikto to od otcov nevyžadoval.

Opäť sa zamyslite nad tým, ako by sa história mohla zmeniť, keby viac rodičov bolo *rodičmi*. Keby bol [vložte meno nejakého zloducha] lepšie vychovaný. Keby sa [vložte meno chamtivého šéfa či podnikateľa] cítil milovaný. Keby bol [vložte meno srdcervúcej obete] lepšie ochraňovaný. Keby bol [vložte meno hocakého človeka] podporovaný tak, aby mohol naplniť svoj potenciál. Keby niekto povedal [vložte meno človeka bažiacего po moci], že je naňho hrdý.

Hoci túto traumatickú minulosť nemôžeme zmeniť, môžeme vytvoriť lepšiu budúcnosť.

To je základná filozofia tejto knihy.

Napriek chybám minulých generácií je rodičovstvo jednou z tých krásnych skúseností, ktoré nás v neprerušenej reťazi spájajú tisíce a tisíce rokov dozadu. Jedna z najkrajších pasáží v spisoch rímskeho básnika Lucretia zachytáva radosť otca, ktorý sa skláňa, keď sa jeho deti predbiehajú, aby mu skočili do náručia. Jedným z najstarších dôkazov o ľuďoch v Amerike sú odťažky nôh rodiča, pravdepodobne matky, ktorá kráčala po území dnešného národného parku White Sands, niesla a položila, niesla a položila, niesla a položila, niesla a znova položila malé dieťa.

To, ako žijeme, naša divoká, chaotická každodenná existencia – plní radosti a ťažkostí, lásky a povinností – je nadčasová. Staroveký svet bol nepochopiteľne odlišný od nášho dnešného sveta – stopy hadov v Novom Mexiku sa miešajú so stopami obrovských leňochov, starovekých tiav a vyhynutého druhu mamuta –, pritom túto skúsenosť ste sami zažili nespočetnekrát, v parku, pri návrate k autu po večeri v reštaurácii, na pláži na dovolenke.

Rodičia sa vždy obávali o svoje deti. Rodičia sa vždy hrali so svojimi deťmi hry. Rodičia vždy robili plány pre svoje deti. Rodičia sa vždy snažili byť pre svoje deti vzorom. Rodičia sa vždy snažili svoje deti podporovať a povzbudzovať. Rodičia sa vždy pýtali, pochybovali a premýšľali, či robia dosť, či poskytujú dosť, či je škola dostatočne dobrá, či je šport dostatočne bezpečný, či je budúcnosť dieťaťa dostatočne zabezpečená. Robili to isté, čo robíte vy, a je to to isté, čo budú ľudia robiť aj o päťdesiat generácií neskôr.

Sme súčasťou niečoho nadčasového a večného, niečoho veľmi malého a zároveň veľmi veľkého. To by nám malo dodať pokoru a inšpiráciu. Malo by nám to dať zmysel... a perspektívu.

A praktické rady. Rodičovstvo je téma, ktorej sa venuje každá filozofia a náboženská tradícia. Poučenie o tom, ako sa ovládať pred deťmi, nájdeme už u Platóna. Lekcie o tom, ako pre svoje deti vytvoriť pokojný domov, nám dáva Marcus Aurelius. Rady o tom, ako nerozmaznávať svoje deti, máme od Senecu. Návrhy, ako podporovať svoje deti, od kráľovnej Alžbety II. Tipy, ako inšpirovať naše deti, od Florence Nightingale. Odporúčanie, ako v deťoch pestovať zvedavosť, od Sandry Day O'Connor. Úvahy o tom, ako si

vážiť čas strávený s deťmi, od Jerryho Seinfelda. Nápady, ako nájsť rovnováhu medzi našimi starosťami a deťmi, od Toni Morrison. Inšpiráciu, ako veriť v naše deti, nachádzame v živote Muhammada Aliho. Poznanie od matiek, ktoré prežili holokaust, otcov, ktorí viedli hnutie za občianske práva, synov, ktorí sa stali vojnovými hrdinami, a dcér, ktoré získali Nobelovu cenu..., od stoikov či budhistov, moderných i starých ľudí. Od všetkých sa môžeme učiť.

Rovnako ako moja predchádzajúca kniha *Stoicizmus na každý deň v roku*, aj táto je postavená na tom, aby ste sa k týmto radám dostali – kúsok po kúsku, deň po dni. Odporúčam vám, aby ste ju začali čítať na strane s dátumom, ktorý je v kalendári, keď práve držíte túto knihu. (Nečakajte do 1. januára! Začnite hneď dnes!) Je jedno, kde začnete, lebo sila tejto knihy spočíva v tom, že ju budete brať do rúk každý deň a dôsledne sa venovať jej obsahu. Pretože aj keď jej stránky zostanú rovnaké, vaše deti sa budú meniť, svet sa bude meniť a vy spolu s ním.

Moja kniha *Stoicizmus na každý deň v roku* vyšla už pred takmer desiatimi rokmi. Predalo sa z nej vyše milióna výtlačkov v štyridsiatich jazykoch, takže ľudia ju čítajú každý deň už roky. Aj keď je rovnaká ako v čase, keď som ju na jeseň v roku 2015 odovzdal vydavateľstvu, naďalej spája ľudí na celom svete a slúži im. Jeden stoický postreh hovorí, že nikdy nevstúpime dvakrát do tej istej rieky, pretože my aj rieka sme v stave neustálej zmeny.

Táto metafora platí aj pre rodičovstvo a tento denník, ktorý bol vytvorený práve na základe tejto myšlienky. Nie je to kniha pre budúcich rodičov alebo rodičov s dospelými deťmi, je to kniha pre každého v akejkoľvek fáze jeho cesty. Každý denný záznam zasiahne rodiča malých dvojčiek inak ako rodiča, ktorému práve odišli deti na vysokú školu, rovnako ako ten istý záznam zasiahne toho istého rodiča inak, ak si ho vezme do rúk opäť nasledujúci rok. Pri tejto myšlienke „opätovného čítania“ sa na chvíľu pristavme, pretože je rozhodujúcim faktorom filozofie tejto knihy, ako aj dobrého rodičovstva v súčasnosti.

Rodičovstvo, rovnako ako hľadanie múdrosti, je celoživotná záležitosť. Nikto od vás neočakáva, že to zázračne „pochopíte“. V skutočnosti je to základný nedostatok mnohých kníh o výchove. Predpokladá sa, že si prečítate nejakú knihu, či už pred narodením dieťaťa, v jeho útlom veku, keď je nevyspaté alebo v nejakej kríze, alebo keď sú deti staršie, a odrazu sa stanete

dobrým chápacím rodičom? Takto to nefunguje. Z minúty na minútu vás vaše deti a život stavajú do situácií, ktoré by ste si sami sotva dokázali predstaviť (a ktoré zrejme žiadna z kníh nepredpokladá). Takže hoci v rodičovstve nedochádza k náhlej premene, stále je tu proces, úsilie, práca na ňom, ktorú musíte vykonať. Práve na tom je postavená táto kniha – stačí jedna strana denne. Nie je to jednorazová záležitosť, ale ranný alebo večerný rituál, nepretržitý proces.

Ako rodičia budeme často zaostávať. Stratíme temperament, budeme roztržití, budeme uprednostňovať nesprávne veci, dokonca ublížime sebe a ľuďom, ktorých máme radi. Čo potom? Tak ako na stránkach tejto knihy, aj tu musíme pokračovať tam, kde sme skončili. Musíme prijať skutočnosť, že sme chybujúci ľudia, a zároveň sa zo všetkých síl snažiť poučiť zo svojich chýb a neurobiť tie isté chyby dvakrát... alebo viackrát, ako sme už urobili.

Buďte úprimní. Zlepšite sa.

Táto cesta nie je, samozrejme, určená len pre mužov, hoci knihu napísal muž – otec dvoch chlapcov. Každodenný e-mail, ktorý automaticky rozosielať všetkým registrovaným záujemcom, dostávajú každé ráno aj tisíce žien.

Či už sú vaše deti dospelé, alebo ešte nenarodené, či ste nevlastný rodič, spolurodič, adoptívny rodič, homosexuál, alebo heterosexuál, bez ohľadu na pohlavie, táto kniha je o ceste k tomu, aby ste sa stali rodičmi, ktorými ste schopní byť. Vaše deti si totiž zaslúžia, aby ste nimi boli, a svet vás potrebuje. Ani cesta od narodenia po právnu dospelosť, ako ju niekedy definuje kultúra, nie je krátka. Nie, byť skvelým rodičom sa začína dlho predtým a končí sa, no, nikdy. Lebo aj po našom odchode z tohto života si naše deti so sebou poniesú dobré i zlé lekcie, ktoré sme im dali slovom či skutkom.

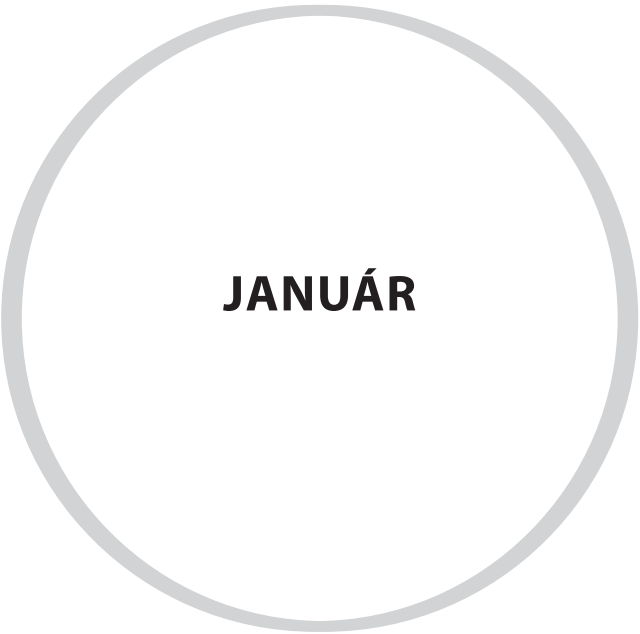
Vychovávanie detí – alebo, ako som raz počul jedného rodiča opraviť kohosi v rozhovore, „vychovávanie dospelých“, pretože vychovaný dospelý je cieľom – je to najťažšie, čo kedy budete robiť. Zároveň to bude aj to najpodnetnejšie a najdôležitejšie, čo kedy budete robiť.

Práve o tom je táto kniha, v ktorej nájdete overenú múdrosť minulých generácií.

Ste rodič. Vo vás je každý rodič, ktorý kedy žil alebo bude žiť.

Sme v tom spolu.

Teraz sa *spoločne* snažme urobiť to najlepšie.

JANUÁR

UČIŤ PŘÍKLADOM

(O JEDINEJ FUNGUJÚCEJ METÓDE)

1. január

DIETĽA VÁS NASLEDUJE

V roku 1939, deväť rokov predtým, ako bol John Wooden najatý ako tréner mužského basketbalového tímu UCLA, mu pri príležitosti narodenia jeho prvého dieťaťa priateľ poslal obrázok s básňou. Na obrázku bol muž na pláži, ktorého syn beží za ním a hrá sa v jeho stopách v piesku. Wooden si obrázok zavesil vo svojom dome, aby ho mohol vidieť každý deň. Báseň, ktorú sa naučil naspamäť a ktorú rád posielal ako darček, znie takto:

Chcem byť opatrný,
lebo za päťami ide môj malý.
Zablúdiť sa neodvážim, mám strach,
aby sa nevydal po vlastných cestách.
Ani raz nemôžem uniknúť jeho očiam.
Čokoľvek, čo ma vidí robiť, skúša.
Hovorí, že raz ako ja bude,
ten malý, čo ma nasleduje...

Nemusíte sa tieto slová naučiť naspamäť, ale ich posolstvo si určite osvojte. Vaše deti vás budú nasledovať. Vidia všetko, čo robíte. Ak vy zablúdite, zablúdia aj ony.

2. január

NIKDY NEDOVOLTE, ABY VÁS DETI VIDELI TAKTO KONÁŤ

Považujem sa za filozofa len v tom zmysle, že môžem ísť príkladom.

– FRIEDRICH NIETZSCHE

V slávnej Senecovej eseji „O hneve“ sa píše o chlapcovi, ktorý vo veľmi mladom veku odišiel bývať do Platónovho domu, aby sa učil u slávneho filozofa. Keď chlapec prišiel po čase domov na návštevu, bol svedkom toho, ako sa jeho otec neovládol a na niekoho kričal. Prekvapený týmto prudkým výbuchom a s prostou nevinnosťou, akej sú deti schopné, chlapec povedal: „Nikdy som nevidel, že by sa niekto v Platónovom dome takto správal.“

Akokoľvek sa správame pred svojimi deťmi – najmä doma, v súkromí –, ony to budú považovať za normálne. Ak sa k manželovi alebo manželke správame hrubo alebo nemilo, budú predpokladať, že je to vhodný spôsob, ako sa správať k ľuďom, ktorých majú rady. Ak sme úzkostliví a príliš ustarostení, začnú si myslieť, že svet je desivé miesto, ktorého sa treba báť. Ak sa budeme správať neeticky alebo cynicky, aj ony začnú podvádzať a klamať.

3. január

ICH CHYBY SÚ AJ VAŠE CHYBY

Netrápte sa tým, že vás deti nikdy nepočúvajú, ale tým, že vás stále pozorujú.

– ROBERT FULGHUM

Vaše deti vás môžu privádzať do šialenstva. Tým, ako dokážu tlačiť na vaše gombíky. Tým, ako dokážu klásť nekonečné množstvo otázok. Tým, ako vás dokážu napodobňovať.

„Mám ho veľmi rád, asi pre jeho chyby, ktoré sú aj mojimi chybami,“ píše o svojom synovi spisovateľ John Steinbeck. „Viem, odkiaľ pramenia jeho bolesti a panika.“

Naše deti majú naše cnosti a naše neresti. Práve to robí z celej tejto bláznivej rodičovskej záležitosti takú úžasnú príležitosť. Pretože sme tu na to, aby sme im pomohli stať sa čo najlepšou verziou nás (aj ich) samých. Jedným zo spôsobov, ako to dosiahnuť, je pomôcť im, aby sa nám podobali vo všetkých dobrých vlastnostiach. A ďalším spôsobom je zabrániť im, aby sa nám príliš podobali vo všetkých našich zlých vlastnostiach.

Ak nie sme úprimní alebo sebavedomí, ak dovoľíme nášmu egu, aby nám prekážalo, môže to byť neuveriteľne ťažké vyvažovanie. To nemôžeme dopustiť. Toto je naša šanca, náš čas! Pomôcť im. Podporiť ich. Pomôcť im prekonať nedostatky, ktoré sme možno sami nikdy celkom neprekonali. Využiť túto druhú šancu – a dať im to, čo sme my nedostali.

Viac ako to, je to šanca pochopiť.

4. január

UKÁŽTE IM, AKO SI ZACHOVAŤ CHLADNÚ HLAVU

V roku 1952 bol otec Margaret Thatcher odvolaný z funkcie, keď vo voľbách získala väčšinu konkurenčná politická strana. Bol rozrušený a zranený. A mohol dovoliť, aby tieto emócie ovplyvnili jeho reakciu. Ale neurobil to.

Namiesto toho neuveriteľne zdržanlivo a dôstojne vyhlásil: „Už je to takmer deväť rokov, čo som si obliekol tento odev na počesť, a verím, že teraz ho na počesť aj odkladám.“ Neskôr dodal: „Hoci som sa prevrátil, dopadol som na nohy. Bol som spokojný, keď som bol vo vnútri diania, no som spokojný, aj keď som mimo neho.“

Dalo by sa povedať, že svojej dcére ukazoval, ako prehrávať s gráciou. Ale bolo to oveľa viac. Ukazoval jej, že vonkajšie okolnosti nás neurčujú. Jedine my však môžeme ovplyvniť to, ako na ne zareagujeme. Ukazoval jej, ako znášať nepriazeň osudu a ako sa nikdy nevzdávať svojej vyrovnanosti a seba-kontroly. To všetko boli lekcie, ktoré Margaret Thatcher neskôr využila počas celého svojho búrlivého života ako štátna úradníčka, premiérka a matka.

Budú ich potrebovať aj vaše deti. Tak im to ukážte. Ukážte im to príkladom, nielen slovami. Ukážte im, že keď vás niekto podrazí a naozaj to bolí, stále platí, že na vašom osobnom kódexe správania záleží viac. Pretože na ňom záleží. Skutočne.

5. január

KTORÝ TO BUDE?

Bruce Springsteen vo svojej broadwayskej šou vysvetlil voľbu, ktorú majú všetci rodičia:

„Sme duchmi alebo predkami v živote našich detí. Buď na ne naložíme svoje chyby, svoje bremená a budeme ich strašiť, alebo im pomôžeme tieto staré bremená odložiť a oslobodíme ich od reťaze vlastného chybného správania. A ako predkovia kráčame po ich boku a pomáhame im nájsť ich vlastnú cestu a istú transcendentiu.“

Budete pre svoje deti duchom alebo predkom? Budete ich strašiť alebo ich budete viesť? Budete ich preklínať alebo inšpirovať?

Samozrejme, všetci vieme, ktorým z týchto dvoch vzorov chceme byť, rovnako ako to určite vedel Bruceov skazený otec. Ale potom sa nám do cesty postavia naši démoni, naše problémy, duchovia našich vlastných rodičov.

Preto chodíme na terapie a čítame dobré knihy. Preto sa v noci pred spaním rozprávame s partnerom či partnerkou o tom, aké je to rodičovstvo ťažké, aby sme vyhnali týchto démonov a vyniesli ich na svetlo. Preto si bez slov, keď držíme na rukách svoje deti, sľubujeme, že sa budeme viac snažiť, že nebudeme opakovať chyby, ktoré sme znášali v detstve my.

Nebude to ľahké. Nebudeme dokonalí. Ale budeme sa snažiť. Budeme predstaviteľom, ktorý ich vedie a inšpiruje. Nebudeme ich v budúcnosti strašiť ako duch.

6. január

ZAVESTE SI ICH FOTOGRAFIE NA STENU

Nemohol vedieť, čo prinesie budúcnosť. Nemohol vedieť, ako bude on a jeho krajina čoskoro vystavená skúške. Ale v roku 2019 predniesol Volodymyr Zelenskyj dvadsaťminútový prezidentský inauguračný prejav k ľudu Ukrajiny, ktorý predznamenal, ako bude reagovať.

Napriek tomu, že Zelenskyj je jedným z najúspešnejších ľudí svojej krajiny, ktorý zbohatol v zábavnom priemysle a potom zastával aj najvyšší úrad, nežiadal, aby ho oslavovali alebo dávali za vzor. „Naozaj nechcem, aby moje fotografie boli vo vašich kanceláriách, pretože prezident nie je ikona, idol ani portrét,“ povedal. „Zavesť si na stenu radšej fotografie svojich detí a pozrite sa na ne vždy, keď sa rozhodujete.“

Potom vo februári 2022 Rusko brutálne, protiprávne a chamtivo napadlo Ukrajinu. Zelenskyj stál a bojoval, odmietal príležitosti na odvoz do bezpečia. Čo ho mohlo motivovať? Jeho vlastná rada. Má dve deti vo veku osemnásť a desať rokov, za ktoré bojuje. Podobne motivovaní boli aj ukrajinskí milicionári a občania, ktorí po jeho boku statočne bojovali proti neuveriteľnej presile za šancu, aby ich deti mohli žiť slobodne a hrdo, s vedomím, že keď na tom záleží, ich rodičia sú pripravení obetovať za ne všetko.

Každý z nás by sa mal týmto príkladom inšpirovať a pookriať. Ale, ako povedal Zelenskyj, nemusíme si na stenu vyvesiť obrázky hrdinov. Namiesto toho si tam môžeme zavesiť fotky našich detí a usilovať sa o to, aby sme na ne boli hrdí. To by nás malo inšpirovať a posilňovať, keď budeme musieť robiť ťažké rozhodnutia pre ich budúcnosť, pre ich bezpečnosť, pre ich slobodu.

Sú to naše deti, ktoré nás nútia robiť správne veci..., pretože sa vždy pozerajú.

7. január

UČIA SA DOMA

Stále sa opakuje, že výchova sa začína doma, ale často sa zabúda na to, že aj morálka sa začína doma.

– LOUIS L'AMOUR

Vravíte deťom, aby boli dobré. Aby boli úprimné. Aby dodržiavali zákon. Aby sa starali o ostatných ľudí. Že bezpečnosť je na prvom mieste.

Hovoríte to, ale čo robíte?

Nemôžete povedať, že vám záleží na ostatných ľuďoch, a potom nedodržať stopku na križovatke, pretože meškáte. Nemôžete svojim deťom povedať, že česťnosť je dôležitá, a potom klamať, aby ste sa vyhli pokute. Čo má pre vás väčšiu cenu, vyhnúť sa pokute alebo žiť podľa svojich hodnôt? Túto otázku si musíte položiť v každej situácii, najmä v tých, ktoré vidia aj vaše deti. Stojí získanie toho, čo chcete, za nesprávnu lekciu a podkopanie hodnôt, ktoré sa im snažíte vštepiť?

Deti pripútané k vám absorbujú váš príklad a osvojujú si lekcie, ktoré budú praktizovať v tých najnepatrnejších i v tých najväčších životných skúškach. Od toho, akým budú vodičom, až po to, akým budú človekom. Pozorujú vás, ako kráčate svetom. Práve teraz. Pozorujú, ako porušujete dopravné predpisy, porušujete sľuby. Počujú vás, keď klamete. Cítia, keď sa vaše činy nezhodujú s vašimi slovami.

Deti sa učia doma. Učia sa v aute. Učia sa od mamy a otca. Vy určujete štandard, tak ním buďte.

8. január

AKO STELESŇUJETE SVOJE HODNOTY?

Prvého apríla 1933, krátko po nástupe k moci v Nemecku nacisti vyhlásili bojkot všetkých židovských podnikov. Bola to prvá malá perzekúcia z mnohých, ktoré mali nasledovať. Ale príliš veľa matiek a otcov, ktorí svojim deťom hovorili o správnom konaní, s tým jednoducho súhlasilo.

Samozrejme, nie všetci. Napríklad deväťdesiatročná babička Dietricha Bonhoeffera. V ten deň bola na nákupoch a odmietla, aby jej niekto určoval, v ktorých obchodoch môže či nemôže nakupovať. Ignorovala alebo sa vyhýbala nacistickým jednotkám rozmiestneným pred obchodmi a nakupovala, kde sa jej zachcelo. Babičku „pochodujúcu okolo nacistických goríl“ začali v rodine Bonhoefferovcov vnímať ako „stelesnenie hodnôt, podľa ktorých sa snažili žiť“.

Dietrich, ktorý o desať rokov neskôr prišiel o život pri plánovaní atentátu na Hitlera, mal tento obraz vždy na pamäti. Aj keď bol pastor, aj keď mal veľa možností utiecť z Nemecka a žiť v mieri a slobode v Londýne alebo Amerike, zostal. Príklad jeho babičky ho viedol, ukázal mu, ako žiť podľa svojich hodnôt.

Nech to isté platí aj pre vás a vaše deti, nech už ich čaká akákoľvek významná či bežná budúcnosť.

9. január

CHRÁŇTE TENTO SKVELÝ VYNÁLEZ

Spisovateľ, pedagóg a kultúrny kritik Neil Postman v knihe *The Disappearance of Childhood* (Zmiznutie detstva) upozorňuje, že detstvo je sociálny konštrukt. Genetická expresia nerozlišuje, kto je a kto nie je dieťa. Deti, ako ich chápeme dnes, existujú menej ako štyristo rokov. „Myšlienka detstva je jedným z najväčších vynálezov renesancie,“ píše, pretože umožnila deťom rozvíjať sa, učiť sa, mať bezpečný priestor na hru, skúmanie a objavovanie seba samého.

Ako každý vynález, aj detstvo môže zaniknúť. Ako? *So vznikom dospelosti*. Detstvo ako sociálna štruktúra aj psychologický stav funguje dovtedy, kým zrelosť, zodpovednosť, gramotnosť a kritické myslenie nepoznácia dospelého človeka. Keď však záležitosti ako písanie a čítanie postupne upadajú, rozdiel medzi dieťaťom a dospelým sa zmenšuje; hranica medzi nimi sa rozmazáva a potom sa rozpúšťa.

Ako rodičia musíme tento skvelý vynález chrániť. Musíme zväčšiť rozdiel medzi detstvom a dospelosťou. Nechajte byť deti deťmi..., ale zároveň sa uistite, že vy ste dospelí. Buďte lídrom. Buďte zodpovední. Buďte príkladom, vzorom, o ktorého dosiahnutie sa majú usilovať. Nech vás vidia s knihou, ktorú ešte nedokážu pochopiť. Nechajte ich pri rozhovoroch dospelých, ktorým ešte celkom nerozumejú. Nech vidia, ako pracujete, potíte sa a poskytujete pomoc.

Nech vidia dospelého človeka, ku ktorému môžu nielen vzhliadať, ale aj sa naňho tešiť.